

Q'ZBEK VA FRANSUZ ADABIYOTI TARJIMALARIDA IJOBIY QAHRAMONLAR TASVIRI

Rajabova Maftuna Bahramovna

*O'zbekiston Jahon tillari universiteti, Roman-german
filologiyasi fakulteti, fransuz tili amaliy fanlar kafedrasida
o'qituvchisi*

ОБРАЗ ПОЗИТИВНЫХ ПЕРСОНАЖЕЙ В ПЕРЕВОДАХ УЗБЕКСКОЙ И ФРАНЦУЗСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

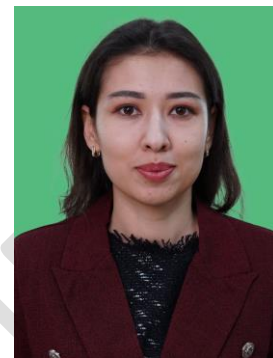
Ражабова Мафтуна Бахрамовна

*Преподаватель кафедры прикладных наук французского
языка факультета романо-германской филологии
Университета мировых языков Узбекистана*

THE IMAGE OF POSITIVE CHARACTERS IN TRANSLATIONS OF UZBEK AND FRENCH LITERATURE

Rajabova Maftuna Bakhramovna

*Teacher at Department of Applied Sciences of the French Language,
Faculty of Romance and Germanic Philology,
University of World Languages of Uzbekistan*

<https://orcid.org/0009-0002-0486-9267>

m.rajabova@uzswlu.uz

Annotatsiya: Ushbu maqola o'zbek va fransuz adabiyotlarida ijobiy qahramonlar obrazlarining yaratilishi va ifodalanishiga bag'ishlangan. Maqolada milliy adabiyotlarning o'ziga xos xususiyatlari, ijobiy qahramonlarning umuminsoniy va milliy qadriyatlarni aks ettirishidagi roli tahlil qilinadi. O'zbek va fransuz adabiyotlaridagi ijobiy qahramonlarning obrazlari taqqoslanib, ularning o'xshash va farqli tomonlari ko'rsatiladi. Bundan tashqari, maqolada tarjima jarayonida yuzaga keladigan muammolar va ijobiy qahramonlar obrazlarining tarjimalardagi o'zgarishlari muhokama qilinadi. Maqola o'zbek va fransuz adabiyotlari o'rtasidagi madaniy almashinuv va o'zaro ta'sirni yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: o'zbek adabiyoti, fransuz adabiyoti, tarjima, ijobiy qahramon, milliy qadriyatlar, madaniy almashinuv, obraz, taqqoslash, adabiy tahlil.

Аннотация: Данная статья посвящена созданию и изображению положительных персонажей в узбекской и французской литературе. В статье анализируются особенности национальной литературы, роль положительных персонажей в отражении общечеловеческих и национальных ценностей. Сопоставляются образы положительных персонажей узбекской и французской литературы, показаны их сходства и различия. Кроме того, в статье рассматриваются проблемы, возникающие в процессе перевода, и изменения образов положительных героев в переводах. Целью статьи является освещение культурного обмена и взаимодействия между узбекской и французской литературой.

Ключевые слова: узбекская литература, французская литература, перевод, положительный герой, национальные ценности, культурный обмен, образ, сравнение, литературный анализ.

Abstract: *This article is devoted to the creation and depiction of positive characters in Uzbek and French literature. The article analyzes the features of national literature, the role of positive characters in reflecting universal and national values. The images of positive characters in Uzbek and French literature are compared, their similarities and differences are shown. In addition, the article examines the problems that arise in the translation process and changes in the images of positive heroes in translations. The purpose of the article is to highlight the cultural exchange and interaction between Uzbek and French literature.*

Key words: *Uzbek literature, French literature, translation, positive hero, national values, cultural exchange, image, comparison, literary analysis.*

KIRISH. Tarjimashunoslik – til va madaniyatlararo aloqani o'rganadigan va tarjima jarayonini tahlil qiladigan fandır. U nafaqat tilni bilishni, balki manba va maqsad tillarning madaniy kontekstlarini, stilistik xususiyatlarini va lingvistik xususiyatlarini chuqur anglashni talab qiladi.

O'zbek va fransuz adabiyotlari boy tarixga ega bo'lib, har ikkalasi ham o'ziga xos ijobiy qahramonlar obrazlarini yaratishga katta e'tibor qaratgan. Ushbu maqolada biz o'zbek va fransuz adabiyotlaridagi ijobiy qahramonlar tasviriga, ularning o'xshash va farqli tomonlariga, shuningdek, tarjimalar orqali bu obrazlarning o'zaro ta'siri va o'zgarishlariga e'tibor qaratamiz.

TAHLIL VA NATIJALAR. O'zbek va fransuz adabiyotlarida ijobiy qahramonlar tasvirining tahlili shuni ko'rsatadiki, har ikkala adabiyotda ham milliy o'ziga xoslik bilan birga, umuminsoniy qadriyatlar muhim o'rin egallaydi.

O'zbek adabiyotidagi ijobiy qahramonlar ko'pincha xalq ertaklari va dostonlarida aks etadi. Ularning obrazlari odatda milliy qadriyatlar – jasorat, adolat, vatanparvarlik, saxovat, mehr-oqibat va sadoqat kabi fazilatlarini mujassamlashtiradi. Alpomish, Rustam, Navoiy asarlaridagi qahramonlar, “Shuhrat” dostonidagi qahramonlar va boshqalar – bularning barchasi o'zbek adabiyotida ijobiy qahramonlarning yorqin namunalari hisoblanadi. Ularning ijobiy xususiyatlari ularni xalq orasida mashhur va sevimli qiladi. Bu qahramonlarning harakatlari va qilmishlari o'zbek xalqining idealini, orzu va umidlarini aks ettiradi.

Fransiya adabiyotida esa, ijobiy qahramonlarning obrazlari tarixiy davr va adabiy yo'nalishlarga bog'liq holda farqlanadi. O'rta asrlardagi ritsarlik romanlaridan tortib, klassikizm va romantizm davrining qahramonlarigacha, har bir davr o'ziga xos ideal obrazlarni yaratgan. Jean Valjean (“Kamalaklar”), Cyrano de Bergerac kabi

obrazlar insoniylik, adolat va shaxsiy erkinlik kabi g'oyalarni mujassamlashtiradi. Ularning kurashi ko'pincha ijtimoiy adolatsizlik va shaxsiy qiyinchiliklarga qarshi bo'ladi.[1]

Tarjima jarayonida esa, ikkala adabiyotning o'ziga xos xususiyatlarini saqlab qolish muhim masala bo'lib qoladi. Madaniy kontekstlarning farqi, til xususiyatlari, stilistik uslublarning o'ziga xosligi tarjimon oldida muayyan qiyinchiliklar tug'diradi. Ba'zi hollarda, madaniy realialarni boshqa tilga moslashtirish uchun izohlar qo'shish yoki ekvivalentlarni izlash kerak bo'ladi. Bu esa ba'zan asl asarning badiiy ifodaliligini biroz o'zgartirishi mumkin.

Natija sifatida, o'zbek va fransuz adabiyotlaridagi ijobiy qahramonlar tasvirini taqqoslash shuni ko'rsatadiki, har ikkala adabiyotda ham umuminsoniy qadriyatlar muhim rol o'ynaydi. Ammo milliy madaniy kontekstlar, tarixiy va ijtimoiy omillar ijobiy qahramonlar obrazlarining o'ziga xos xususiyatlarini shakllantiradi.[2] Tarjimalar orqali bu obrazlar boshqa madaniyat vakillariga yetib boradi, bu esa madaniyatlararo almashinuvga va o'zaro tushunishga yordam beradi. Lekin, muvaffaqiyatli tarjima asl asarning ruhini va uning asosiy g'oyalarini saqlab qolishga bog'liqdir. Shuning uchun, tarjimon nafaqat tilni, balki madaniyatlarni ham chuqur bilishi kerak.

Tarjimalarda ba'zi muammolar ham yuzaga kelishi mumkin. Masalan, madaniy kontekstlarni to'liq yetkazish qiyinligi, til xususiyatlarining farqi, obrazlilik va ifodalilikni saqlab qolish qiyinligi kabi omillar tarjimon oldida turli muammolar tug'dirishi mumkin. Quyida biz tarjimada uchraydigan ba'zi muammolar haqida ma'lumot beramiz:

So'zlarning ko'p ma'noliligi: Ko'pgina so'zlar bir nechta ma'noga ega bo'lishi mumkin va

kontekstni to'g'ri tushunmasdan, noto'g'ri ma'noni tanlash mumkin.

Tilning o'ziga xos xususiyatlari: Har bir til o'ziga xos grammatik tuzilishga, so'z tartibiga va stilistik xususiyatlarga ega. Bu xususiyatlarni boshqa tilga moslashtirish qiyin bo'lishi mumkin.[3]

Terminologiya: Texnik, tibbiy yoki boshqa ixtisoslashgan sohalarda ishlatiladigan terminlarni to'g'ri tarjima qilish uchun chuqur bilim talab etiladi.

Idiomalar va frazeologizmlar: Idiomalar (ma'nosi so'zlarning alohida ma'nolaridan kelib chiqmaydigan iboralar) va frazeologizmlarni to'g'ri tarjima qilish qiyin, chunki ularning to'g'ri ma'nosi kontekst va madaniy bilimlarga bog'liq.

O'xshash so'zlarning mavjudligi: Ba'zi tillarda o'xshash tovushlarga ega, lekin ma'nosi farq qiladigan so'zlar mavjud. Bunday so'zlarni noto'g'ri ishlatish tarjima xatolariga olib kelishi mumkin.

Tilga oid muammolar: So'zlarning bir-biriga to'liq mos kelmasligi: O'zbek va fransuz tillarida ko'plab so'zlarning to'liq ekvivalenti yo'q. Ba'zi tushunchalar bir tilda bir so'z bilan ifodalansa, boshqasida murakkab iboralar yoki kontekstga bog'liq holda turli so'zlar bilan ifodalanadi. Bu, ayniqsa, idiomalar, metaforalar va maqollarni tarjima qilishda muammo tug'diradi.

Grammatik tuzilmalarning farqi: Ikkala tilning grammatik tuzilmalari juda farq qiladi. O'zbek tili agglutinatativ til bo'lsa, fransuz tili esa flektiv tildir. Bu farqlar tufayli ba'zi jummalarni to'g'ri va tabiiy tarzda tarjima qilish qiyin bo'lishi mumkin. So'z tartibi ham muhim rol o'ynaydi.[4]

Stilistik xususiyatlar: Har bir tilning o'ziga xos stilistik xususiyatlari mavjud. O'zbek tili ko'pincha obrazlilik va ifodalilikka moyil bo'lsa, fransuz tili esa aniqlik va mantiqqa ustunlik beradi. [5] Bu uslubiy farqlarni hisobga olmasdan tarjima qilish asl asarning ruhini buzishi mumkin.

Madaniy muammolar: Madaniy kontekstlarning farqi: O'zbek va fransuz madaniyatlari o'rtasida sezilarli farqlar mavjud. Ba'zi tushunchalar, urf-odatlar va ramzlar bir madaniyatda ma'lum bir ma'noni anglatrsa, boshqasida butunlay boshqacha ma'noga ega

bo'lishi mumkin. Bu madaniy kontekstlarni to'g'ri tarjima qilish va tushuntirishni qiyinlashtiradi.

Realialarni tarjima qilish: Realিয়া (ma'lum bir madaniyatga xos narsalar, hodisalar va tushunchalar)ni [6] boshqa tilga tarjima qilish murakkab masala hisoblanadi. Ularni to'g'ri tarjima qilish uchun, tarjimon shu madaniyatni yaxshi bilishi va unga tegishli bo'lgan tushunchalarni boshqa madaniyat vakillari uchun tushunarli qilib yetkazishi kerak.

XULOSA

Adabiyot – har qanday millatning ma'naviy boyligini, tarixini, urf-odatlarini va insoniy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim omildir. Adabiy asarlardagi qahramonlar esa, o'z davrining ijtimoiy-siyosiy voqealiklarini, inson tabiatining turli xil ko'rinishlarini va milliy mentalitetni ifodalaydi. Ijobiy qahramonlar, ayniqsa, o'z xalqining orzu-umidlari, ideal obrazlari va ma'naviy qadriyatlarini mujassamlashtiradi.

O'zbek va fransuz adabiyotlaridagi ijobiy qahramonlar obrazlari o'ziga xos milliy xususiyatlarga ega bo'lsa-da, ularni umumiy jihat – insoniy fazilatlariga intilish birlashtiradi. Tarjimalar orqali bu obrazlar o'zaro taqqoslanib, madaniyatlararo almashinuvga va o'zaro tushunishga yordam beradi. Tarjimonning mahorati va ijodkorligi asl asarning ruhini saqlab qolish va uni boshqa madaniyat vakillari uchun tushunarli qilishda muhim rol o'ynaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. G'afurov I. Tarjimshunoslik mutaxassisligiga kirish. – T., 2008y
2. G'afurov I., Mo'minov O., Qambarov N., Tarjima nazariyasi. – T., 2012 y
3. Salomov G'. Tarjima nazariyasiga kirish . – T., 1978y
4. Salomov G'. Tarjima nazariyasi asoslari . – T., 1983y.
5. Salomov G'. Til va tarjima. – Toshkent: "Fan", 1966 y
6. Tarjima tashvishlari. Toshkent, 1983y.
6. Akemark, Elisabet. "Le problème de la traduction des métaphores." (2011).

